

És akkor tényleg elvégezni mind?!

L. Hamlet–Arany: „... s egy álom által elvégezni mind...”

I

Hamlet ellenjátéknak látja az álmot, ám a dolgot Chandler jegyében érti (*The Big Sleep*, magyarul *Hosszú álom*), az alvást s az álmot nem azonosítja, de ráfut Arannyal a mi nyelvünk itteni-ebbéli kettősére. Nem jött a szemére álom stb. Vagy éppen álmot látott.

Közbevetem: az élet egyik legnagyobb rejtélye, hogy azt az álmot, mely akár csakis napra nap a szemünkre jön/száll, sosem látjuk, kóros eseteket leszámítva (gondolom).

Álom, jövel... mint áldott magányosság, jövel... így s másképp a költészet. Az álom ránk száll, de esetleg mélyen (? nem ismerem emez lélettani fogalmakat s tartalmaikat, ahogyan az álom természetét sem, részleteiben), „egészségesen” alszunk, s nem álmodunk. Egyetlen szavam sem állja meg a helyét, talán, tudományosan? De hiszen ébren vagyok, önazonos, az ébrenlétről tudok, így az álomról épp nem tudhatok, az álom nemrég volt, végigálmodtam az éjszakát, de csak egy halvány struktúrára emlékszem belőle... és az álomról, még, a költészet olcsóbb (történetesen olcsóbb, mert van nagyon becses filmköltészet is), közkeletűbb változatát ide, ime: Aludj csak, én álmodom. Alszik a kedves, álmodik a belé szerelmes nő (férfi) eközben, azaz álmodozik.

Az álmodozás is költőiség, gyengécske.

Éber álom: ez Pilinszkynél jó. Persze, álmodozni tkp. jó, csak épp nem erős dolog. Hasonlat rá: a híres *Adagio* az orgona éleesebb sípjain jó, objektíven – és akkor bőgjünk. (Tesszük, de nem olcsón.) Vagy Horowitz előadásában pl. a beethoveni holdfény szonátája. Keményen megütve, tisztán és keményen.

Az álmodozás mint szerelem – vagy a keményen kiklopolt érzés kettőse: különbség?

Nehéz mit mondani, mert a szerelem, a zongorázás, a festés, az írás, a hegymászás (nagyon is) ébrenlét. Nem alvási álom. Az álmodozás megkettőzné még a szerelmek kemény kettősét is, ráadásul külön-külön?

Álmukban is elszakadnak egymástól?

De kutyánktól, madarunktól, holdfényünktől is elszakadunk az álom által? Hogy végeznénk el az álom által „mind” a nyomort, a bajt, a szépet (a test természetes rázkódásai azért sokszor nem csúnyák!), a bajt, azt, amit a fenébe kívánunk, amivel mások gyötörnek minket? Az „álom” is megkettőződik Arannyal itt, örök alvás (halál), igen, mert „de hogy mily álmok jönnek a halálban”, ez retenti vissza Hamletet az öngyilkosságtól.

Holott, ha meggondoljuk, ez túlságosan is költői. Mert a test szétrohadt, elégették stb. – hogyan álmodna? Meg az álmodás, az álom – különben is! – lélettani folyamat. Élők folyamata, tulajdona, jegye.

Ez az, jegy.

Nemcsak az életbenmaradás kompjára, egy kiráandu-

lásra, ott is mindenféle Vidámparkokba, tükörszobákba, életünk kettőzéseibe/re...

Kharón ladikjára retúrjegyet váltunk (Hamlet *one way ticket* képzetét adta, nála nem lenne visszatérés a *Big Sleep* után/során), így, s kalandozunk.

Itt az álom biologikuma jönne (tucatnyi könyv népszerűsíti kétévenként), az álomfejtés (ha létezik olyasmi hitellel), hagyjuk. Még az is laza kijelentés, hogy vannak fordítva álmodók (boldog szerelmet... házat elsodró árvizet... nagy sikert... halottak újraéledését álmodják), aztán a halott halott marad, maguk kudarcosak tovább, a ház áll, a kedvesük másé egyre, vannak félig egyenesbe, félig fordítva... vannak telibetalálónan álmodók (nekik rémes lehet).

Van az álomnak földi-életen-túli plaszticitása... van elködlő körvonalvilága... ad az álom turneri, leonardói festőtehetséget, hiperrealista szobrasszá tesz esetleg... de hitellel azt nem adja, hogy beeléssünk titkos politikai-gazdasági-tervezési ügyekbe, ritkán súgja meg a lottószámokat – soha!? –, a fogadandó lovat, bajnoki végeredményt etc. Van az álomnak színvilága (esetleg), van hiperaktivitása (nekünk benne), van felelőtlenége (nekünk stb.), vannak rémkazamatái, vannak csudás menekülései, végzetes mocsarai, van az álomnak mindene.

Csak ezzel a „minden” szó kettős jelentésére mutattunk rá. Szép Ernő tollára való, ő a *Sok minden* címet kiadói parancsra adta az eredetileg *Sok semmi* című könyvének. A „sok minden” kevesebb, mint a „minden”. Mindene az álomnak nincs, csak – I. Hamlet – a halálnak. Halálos álomba merült, ez a giccs nyelve, de igazat mond.

Az álom az élet (rész; is), de az élet nem álom. Ellenben – I. Salinger Teddyje, a felvizezett, cukrozott „keletiség” – az élet álom lenne, melyből felébredünk. Na ja, színház az egész világ, és színész benne minden férfi és nő, bármily nemi-vonzalmú kategóriában... pozicionáltságban... és színész benne a kaméleon stb.

II

Hát így valahogy vagyunk az álommal, lásd: „Szerkesztő úr, ezt írja meg, volt egy olyan álmom...” Persze, ó, hogyne.

Ahogy álomnő, álomeredmény, álommosószer. (Ez utóbbi érdekes lenne azért. Álomfestő. Álomkelme. Őkelme.)

Álomkelmefestő.

Az álom, mint kelme gyógyászat. Létezésünk kelméjét... nem is folytatom.

Az álom nem foglalható a szavak facsarásába, játékába. Mángorlásba, kikeményítésbe.

„El tudom képzelni” mások álmait?

A fokozatok végtelenek lehetnek. Az álom nem kép-

Szeretettel köszöntjük a 70 éves Tandori Dezsőt!

zelgés. Képzelné tizenéves korában (inkább e kor derekán) az osztálytársa nővéréről szokott, ahogy hirtelen beállítunk gombfocizni a sráchoz, de a csaj libbenne a fürdőszobába... úgy. Húszhoz közel (vagy pozicionáltan: atyaként, érdekes emberként) egyértelműen *azzal* folytatódik a jelenet. Mint álom, főleg. Vagy: I. *Waugh: Jámbor pálya*.

Álmodni magam épp fordítva szoktam azonban. Érthetetlen okból ruhátlanul vagyok ott hirtelen valami nyilvános helyen (tér, utca, sokadalom), esetleg így kell átszaladnom egy kerten, be valami szalonba, ahol, igaz, csak egy hölgy személy ül, de... még jó, hogy kint egy széken volt egy sárga-vörös törülköző (színek! miért?), és az van, hogy ezt a törülközőt ki kell mosnom, mert a ház a hölgy révén számon kéri rajtam... bizony, s nem engem kér száján (mint tizenéves, pozicionált felnőtt stb. korban). S így tovább.

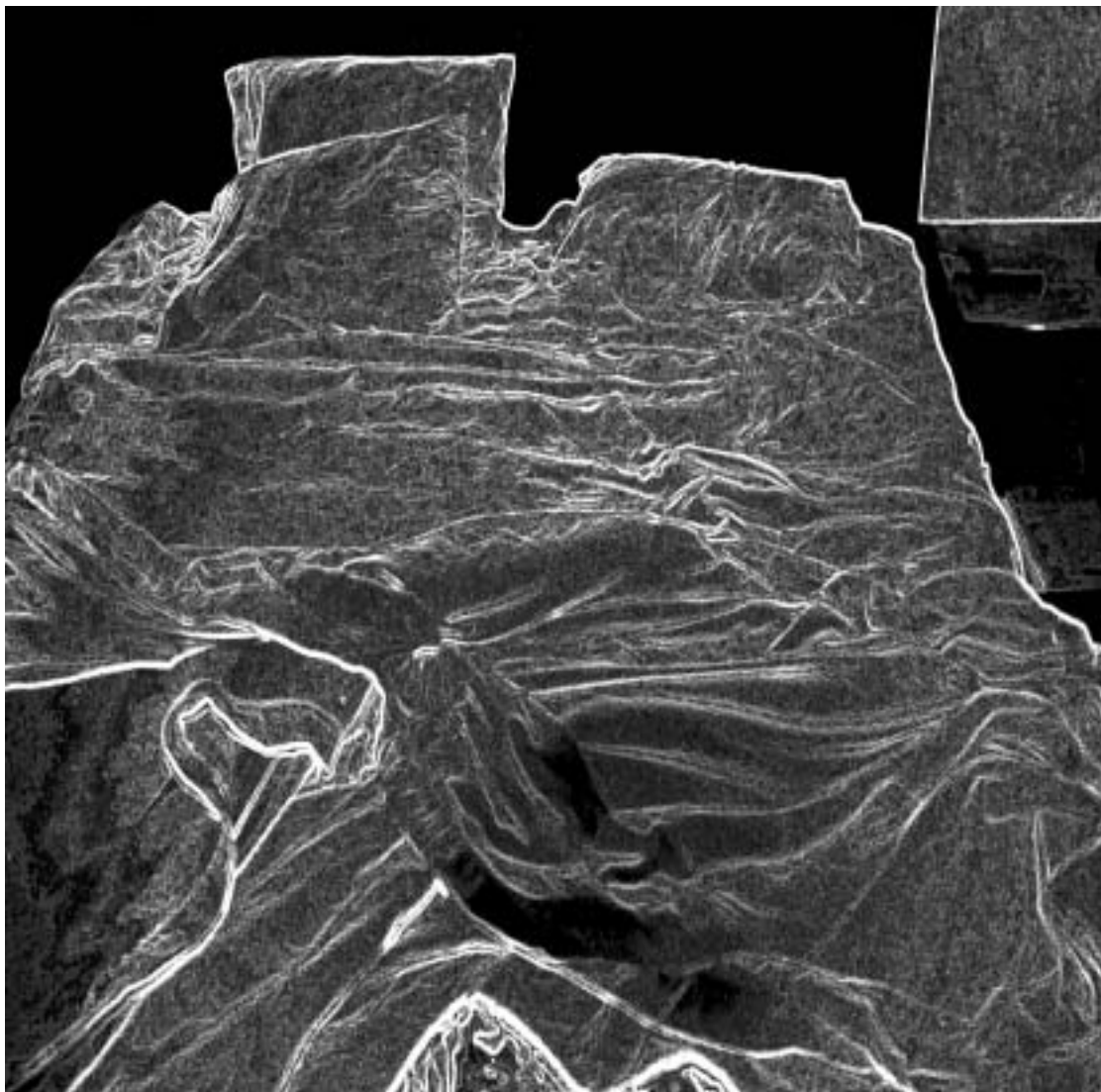
Pilinszknél az egyik legszebb versben van az „éber” álom: hirtelen nagy fájdalommal érzi költőnk, hogy mint-ha lenne „ott” valaki, de csak „a tükrök mélyén heverő szobákon” kel át, felelet nélkül. Ahogy a teljes magányra döbben, ahogy a hófödte háztetőket kéri segítőiül, sokkal rémálmosabb.

Ám hagyom a költőket. Jékelynél, József Attilánál, Kosztolányinál mindenkinek akadnak csodás-kedves álom-félálom-versei. Jékelyt pláne reklámoznom, mint „magam-áruját”, lesz a *Palatinus*-nál egy válogatottja, utószavammal. Végképp egyetlen hiperrealitás lenne itt akkor őt... stb.

Amit életem nem old meg, vagyis hogy akkor hát hogyan tovább... az álom sem teszi.

Az élet, a való élet, jaj. (Szép Ernőnél is de nagyon vannak ezek a dolgok, a való élet dolgai. Weöres Sándornál, ahol álunk túlsó partja borul ránk néha... megkeresendő, *Petit Air* a cím/alcím, ha jól mondom.) A való élet az, melyben színjőzánul hanyatt vágódunk a jégen, ott törjük nyomorékká vállunkat, de hogy öltözni rendszeren nem tudunk már attól fogva. S még jó, hogy nem jön az ujjközepekig befeketedő karral egy halálos, *Big Sleep* embólia etc. *Az* milyen lehet??? Igen, az. Nem megszervezhető éber állapot, de a halál rémálmát sem hihetjük... Vagy ha – ki tudja, miért – léhán, elbizakodottan (nekünk szabad!) bemegyünk hét sáv pirosba, netán csak négy sávba, de 120-szal jönnek a járművek. Miért tesszük? Miféle álunk volt a dolgról?

Miféle ébredés, ahogy a villamost arasznyira „elenged-

Derek Michael Besant grafikája

jük”, aztán, a pótló buszt a köv. sín páron, a rendes buszt... és a végső két sáv már *joyride*? Sétaátkelés. Ezek mely álmok?

Rémálmok. De ettől aztán, meg más emberközi dolgo- kért, adhatjuk tényleg címlapmóttóul, hogy: „az élet egy rémálom volt. Vagy több?”

Sokszor mondanak ilyesmit: „A dzsessz az egy *másik* álom...” Pl. a rockhoz, pophoz, holdfényszonáta- hoz képest. A dolgok ma már keverednek is. A szóhaszná- latok.

Közbevetés

... Vagy ha éjjel ráébredsz a hétsávós-pirosra... mi álom, mi ébrenlét itt? Vagy ha csak füled szakad le a fa törzsén, mellyel ütköztél, szerencsére nem kocsival, így mégis magad fogtad fel az ütést... felfogod, mi van? Két nap kiheveretlen agyrázkódás netán? Ebből lesz barátod ötlete révén a „Ki nem feküdt halál” cím/alcím? Rossz álom!

Igen, fejedből dől a vér, de még elintézed házi dolgaid (kis veréb stb.), aztán végigzuhanasz, de táskád a fejed alja, erre ébredsz, csupa vér, a padló is. Ez a te fejedből jött.

Meghagyod magad álomnak, mikor nem mégy ilyenek- kel orvoshoz. Csak ha komoly, mint a vakbélgyulladás, a fog gennyesedése, akkor. Ezek a komoly dolgok, igen, egyebek csak az álomdolgok.

Nem megérkeztünk-e? Az álom az, mikor magadra maradsz az étellel. Éled az életet, szereplőid is vannak, tárgyak, személyek, üldözések, élvezkedések, pusztulá- sok, kihaltságok, semmik és mindenek (sok-mindenek), de magad vagy. S megkomolyodsz, mint a...

Ez akkor egy álom? Ez az álom? Élni teljes magány- ban, teljes történelemben, élni – álmon?

Nemcsak kenyéren él az ember. Nemcsak álmon él. Álomban él, mégis? Álomban él, közben kenyeret eszik, bort iszik? Mégis az lesz, hogy felébredsz... ahogy a har- madik sáv egyik gépkocsija nekivágott téged a villamos- nak, az kicsit beszecskázott... rettenetes műtőfényben ébredsz... de van-e ott a „rettenetes” szó? S nem álom. A valóság és az álom közti Végső Még Több. Kar-láb nincs, töből... a műtőből.

Ezt kerülöd el/ki, mikor álmodsz. Békés (jó, hát végső rémségekkel attól még fenyegető!) állapotodból rögtön átmegy az álomba, mely esetleg álomtalan. Ha lábbal előre tolnak ki, végképp. –

III

Nem mondható mégsem, hogy „ahhoz képest, ami még várhat rám” (*vár* rám), édes-szép álom volt egyelőre az a sok-minden-mindmegannyi (vélt, valós) rémség is. Az élet nem álom, az álom nem az, hogy (operett) nem lehet való. De untig, ez. Akkor. Mikor is?

Anyámnak az elfekvőkórházban nem visszaidézhető álom volt a korábbi vidéki élet (Tatabánya, Kirád), sem a hajójút az Al-Dunán, s nem számított, hogy első férjének eléggé rémes halála után derék, bár nem könnyű ember- re (apámra) talált, épp a haldokló végakarata szerint. Ez mind nem számított. Semmit! Nem volt vigasz. (Lősz,

lasz, semmi vicc.) Ki akarta küzdeni magát a kórágly elfek- véséből.

Ismerem? Kicsit. Felküzdeni magam összezúzott comb- izommal, megütött karral, meghúzott háttal a matracról, mert erre záros családi határidőm van, különben elvitet- nek mentőkkkel. (Pokrócban, mert ide hordágy se fér be.) Megoldottam. Ültem!

Valóság volt, nem álom. Rémálom az lett volna, ha nem oldom meg. (L. itt egyebütt.) „Attól fogva, hogy elesett, kutyáját sétáltatva, rémálom volt az élete...” S meghalt. Attól fogva, hogy combszövet... stb. – egyenes út vezetett a halálhoz. Holott nem kellett volna. Ah, Ciprus.

Küzdöttem, életem ne legyen halálba vezető rémálom. De hogy „mintegy álomban” álltam le a véralvadásra eset- leg rosszul ható gyógyszerekről, választottam a kencéket... ki tudja. Azok hogyan hatnak túlzó mennyiségben? Ki tudja, mikor az az állapot állt be, hogy helyből összerogy- tam a nyílt utcán a hasfájástól, nem a gyógyszeresokaság hatott-e végül így? De miért múlt el a dolog, mikor már magam könyörögtem volna, vigyenek, műtsenek, álomban lévén, feladván józan életem kicsikarni vágyott realitását, a magányt, a közvetlen környezet „öröklétét”? Nem volt mindez lényegtelenység, műlesiklókapu! Mégis...

Fogok-e valaha is elmondhatóan álmodni ezekkel a dol- gokkal, bocsánat, ellenkezőkkel? Hogy írok most, nem rémálom-e máris?

Az álom az, hogy nem tudok mit mondani, ha *vala- kinek* mondanám. Itt Szép Ernő „a tiszta semmiségnek üres álmán” merengene végül, mikor magányos éjszakai csavargása során már végiggondolta a kispolgári-nagypol- gári népeket silányságukkal, az operai balettkarocskát angyalok együttesének látta – mennyi őt dédelgető jó szív, ah! –, az elmúlt nyarat Krúdyt tökéletesítve tömören a végpusztulás ráadásul-túl-is-élésének stb.

Ahol Szép Ernő álmon úszik, félálmon, többnyire cse- kélyebb költői erővel szól. Nagy költői erővel ott szól, ahol életének rémálomtényeit sorjáztatja. Miért nem utazik, miért mindig ugyanaz-az-ugyanaz, miért hord szék- kendőt, mikor a megvakult, megcsonkult etc. szegény drá- ga bakákról ír, miért látja az embereket szegény, szegény megromlott küldeményeknek, mikor családját – nénék, nagynénék? – tartja el, segíti finom pakkokkal? Hogyan van ez az egész „titkos élet” (Kosztolányi, kicsit művelő- désközeli fogalmakkal ő, mint ma már mondogatják róla, félúton Márai és Szép Ernő/József Attila közt). A rémálom az, hogy halk hával lélegzünk, hogy keresünk egy aranyat, mit senki el nem vett (a Napot pl.), szeret- nénk mindenkit látni, mindenkivel beszélni... olyan érze- tek ezek, mint a se-éber-se-álomszerű kórállapotokéi... vagy nem olyanok, mondtam, nem tudom. Mondtam, nem tudom, mi a helyzet ezzel a „sok minden álommal”, közben meg annyira tudom, hogy semmit jobban!

Hát talán ez az. Az álom úgy „megvan” (valami ben- ne úgy, de úgy), hogy semmi annál a valóságban jobban nincs meg. S épp ez az, mondom. Vagy nincs álom, vagy az álom is csak a való. De még nem az, hogy: „Csak”. Na, köszönöm szépen. (L. fentebb itt-ott.) Még nem, hogy az éber közlés tkp. *nincs*. Épp nem az van.

2007. dec. 26.